УДК 811.124:619:618.1
DOI https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.41.2.28

ЛАТИНСЬКА ТЕРМІНОЛОГІЯ ВЕТЕРИНАРНОГО АКУШЕРСТВА ТА ГІНЕКОЛОГІЇ: ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ ТА СИНТАКСИЧНИЙ АСПЕКТИ

LATIN TERMINOLOGY OF VETERINARY OBSTETRICS AND GYNECOLOGY: LEXICAL-SEMANTIC AND SYNTACTIC FEATURES

Карбовнік І.В.,
orcid.org/0000-0002-6231-3075
старший викладач кафедри філології імені Якима Яреми
Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

Пилипів О.Г.,
orcid.org/0000-0001-9651-7343
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри філології імені Якима Яреми
Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

Савула А.М.,
orcid.org/0000-0002-8583-4818
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри філології імені Якима Яреми
Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

У статті досліджуються лексико-семантичний та синтаксичний аспекти латинських номінативних одиниць підмови ветеринарного акушерства та гінекології, що становлять значну частину терміносистеми ветеринарної медицини. Встановлено, що сучасна міжнародна латинська термінологія субмови ветеринарного акушерства та гінекології функціонує у двох напрямках: 1) для передачі морфофункціональної характеристики анатомічних понять статевого апарату свійських тварин; 2) для передачі клінічних понять на позначення хвороб та їх симптомів, синдромів, етіологічних чинників, прийомів та методів лікування, хірургічних операцій, маніпуляцій, методів профілактики і діагностики, інструментарію та приладів. Досліджено, що формальна структура латинських номенів ветеринарного акушерства та гінекології визначається їх розмежуванням на однокомпонентні, дво- й багатокомпонентні з урахуванням внутрішньої та лексико-граматичної структури. Значна частина термінологічних найменувань в анатомічній номенклатурі є багатокомпонентними термінами, що є розширеними різновидами конструкцій змішаного типу згідно моделі: узгоджене означення + неузгоджене означення, які виражають внутрішній цілісний зміст поняття. У тристівних термінологічних одиницях зустрічається прикладка, як різновид означення, що не лише конкретизує, але й дає об'єкту нову назву, оскільки виражається іменником. Серед клінічних термінів виділено прості непродуктивні терміни, похідні афіксальні та терміни-композити, де мотивуючими основами та носіями конкретно заданої інформації є грецькі, рідше латинські терміноелементи анатомічного та фізіологічного характеру. Досліджено, що однослівні терміни є продуктивною твірною базою для виникнення багатокомпонентних терміноодиниць, які в синтаксичному плані представлені трьома типовими конструкціями: узгоджене означення, неузгоджене означення, модель змішаного типу: узгоджене + неузгоджене означення. Встановлено, що у термінологічній мікросистемі ветеринарного акушерства та гінекології знайшли відображення характерні особливості медико-ветеринарної лексики; водночас її назви мають специфічні риси, зумовлені особливостями її формування та функціонування.

Ключові слова: латинський термін, терміноелемент, терміноодиниця, субмова, терміни-композити, лексичні одиниці, деривати, префікс, суфікс.

The article focuses on the lexical-semantic and syntactic features of the Latin sublanguage units used in veterinary obstetrics and gynecology, which constitute a significant part of the veterinary medical terminology. It has been established that the modern international Latin terminology of the sublanguage of veterinary obstetrics and gynecology serves two purposes: 1) to convey the morphological and functional characteristics of the anatomical concepts of the domestic animal reproductive system; 2) to convey clinical concepts describing diseases and their symptoms, syndromes, etiological factors, methods and techniques of treatment, surgical operations, manipulations, methods of prevention and diagnosis, tools and devices. It has been found that the official structure of Latin nouns in veterinary obstetrics and gynecology is determined by their differentiation into one-component, two-component and multi-component terms, based on the internal and lexical-grammatical structure. A substantial part of the terminology in the anatomical nomenclature is multi-component terms, which constitute extended versions of mixed-type constructions according to the model: coordinated modifier + uncoordinated modifier, which express the internal holistic meaning of the concept. In three-word terminological units, one can observe an apposition as a type of modifier that not only specifies but also gives the object a new name, since it is expressed by a noun. Among the clinical terms, simple non-productive terms, derivative affixed terms and composite terms are identified, where the Greek, less commonly Latin terminological elements of anatomical and physiological nature are the motivating bases and carriers of specifically provided information. The paper demonstrates that single-word terms are a productive basis for the emergence of multi-component terminological units, which are represented in syntactic terms by

three typical constructions: coordinated modifier, uncoordinated modifier, and a mixed-type model: coordinated + uncoordinated modifier. It has been established that the terminological microsystem of veterinary obstetrics and gynecology reflects the characteristic features of the medical and veterinary terminology; meanwhile, its names have specific features due to the peculiarities of its formation and functioning.

Key words: Latin term, terminological element, terminological unit, sublanguage, composite terms, lexical units, derivatives, prefix, suffix.

Постановка проблеми. Комунікація у професійній сфері потребує ґрунтовних знань як самої галузі, так і засобів їхнього вираження, тому терміносистеми різних фахових мов набувають дедалі важливішого значення у сучасному глобалізованому та багатокультурному світі. Наукова термінологія в будь-якій галузі знань відіграє важливу роль, оскільки відображає певні поняття в системі найменувань, які застосовуються в конкретній науці. Термін як одиниця конкретної терміносистеми слугує інструментом фахової комунікації. Академічний тлумачний словник української мови трактує поняття термін таким чином: «Термін – слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо» або «Слово або вислів, що вживається в тому чи іншому середовищі, на певній території, людьми певного фаху» [1]. У Словнику іншомовних слів знаходимо таке пояснення: «Термін (лат. terminus – межа, край) – слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо.» [2]. Отже, термін – це суто наукове поняття, яке дає конкретне уявлення про предмет, явище чи процес, тобто, виступає і як інструмент пізнання, і як словесний знак, який закріплює результат цього пізнання. Терміносистема ветеринарної медицини чітко визначає сферу функціонування – номінативні одиниці, які окреслюють поняття із галузі ветеринарії (> лат. veterinarius – той, що лікує худобу) – комплекс наук, що вивчають хвороби тварин, методи запобігання хворобам і лікування їх, питання підвищення продуктивності тварин, методи захисту людей від зоонозів [2]. Латинські номінативні одиниці ветеринарного акушерства та гінекології становлять потужну джерельну базу терміносистеми ветеринарної медицини, яку досі опрацьовано щойно частково. У наявній термінології знайшли відображення характерні особливості медико-ветеринарної лексики, водночас її назви мають специфічні риси, зумовлені особливостями її формування та функціонування. Сказане повною мірою стосується як лексико-семантичного аспекту так і формальної структури аналізованої мікросистеми. Це зумовлює необхідність глибшого аналізу та систематизації досліджуваної термінології латинської мікросистеми ветеринарного акушерства та гінекології і підтверджує **актуальність** та **новизну** наукової розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження фахової термінології є предметом наукових розвідок як у зарубіжному, так і вітчизняному мовознавстві протягом багатьох десятиліть. Зокрема, питання лінгвістики фахових мов висвітлюється у працях таких відомих науковців як Hoffmann L. [3], Roelcke T. [4], Д'яков А.С., Кияк Т.Р. [5], Міщенко А.Л. [6] та ін. Різноаспектне вивчення медико-ветеринарної термінології виявлено в низці сучасних філологічних досліджень. Зокрема, дидактичні аспекти фахової мови на матеріалі латинської мови стали предметом досліджень Балалаєвої [7]. Латинську субмову медико-ветеринарної анатомічної номенклатури досліджує Вакулик І.І. [8]. Формування української ветеринарної лексики виявлено у роботі Дмитрух [9]. Немова Т.В. та Личук М.І. досліджують особливості формування та перекладу термінології клінічної ветеринарної гематології англійської мови [10]. На розгляді медико-ветеринарної термінології англійської мови у когнітивному [11, 12], перекладацькому [13, 14], дидактичному [15, 16], лексикографічному [17] аспектах сфокусовано дослідження Рожкова Ю.Г., Дзюбинської Х.А., Подоляка М.В., Череповської Т.В. та Шутак О.С. та ін. Проте особливості термінології окремих галузей ветеринарної науки висвітлені недостатньо і потребують подальшого детального дослідження. Наявні наукові розвідки зосереджені лише на загальних принципах термінотворення без урахування специфіки функціонування терміносистем окремої вузької галузі ветеринарної медицини, що потребує належної уваги.

Отож **метою** цього дослідження є здійснити лексико-семантичний та синтаксичний аналіз вибраних латиномовних терміноодиниць ветеринарного акушерства та гінекології з огляду на їхню генезу та специфіку функціонування, а також поповнити науковий обіг новим ілюстративним матеріалом. Для досягнення цієї мети плануємо реалізувати такі **завдання:** 1) виокремити з наявних лексикографічних джерел латиномовні лексичні одиниці на позначення понять ветеринарного акушерства та гінекології; 2) сис-

тематизувати і здійснити лексико-семантичний та синтаксичний аналіз досліджуваної субмови ветеринарії; 3) виявити характерні семантичні особливості функціонування аналізованих термінів.

Джерельною базою для дослідження слугували термінологічні словники [18, 19, 20, 21], з яких, за допомогою методу суцільної вибірки, було відібрано для опрацювання 1500 термінів.

Виклад основного матеріалу. Сучасна міжнародна латинська термінологія субмови ветеринарного акушерства та гінекології функціонує у двох напрямках: 1) Для передачі морфофункціональної характеристики анатомічних понять статевого апарату свійських тварин, зокрема, самок: vagina – піхва, ovarium – яєчник, uterus – матка, tuba uterina – маткова труба, endometrium – ендометрій, слизова оболонка матки, myometrium – м'язева оболонка матки, musculus constrictor vulvae – м'яз-стискач вульви тощо [20]. 2) Для передачі клінічних понять на позначення хвороб та їх симптомів, синдромів, етіологічних чинників, прийомів та методів лікування, хірургічних операцій, маніпуляцій, методів профілактики і діагностики, інструментарію та приладів: abortus – аборт, передчасне переривання вагітності, prolapsus uteri – випадіння матки, hydrocephalus fetus – водянка головки плоду, atrophia uberis – атрофія вимені; botryomycosis uberis equarum – ботріомікоз вимені кобил; sectio caesarea – кесарів розтин та інші (далі: etc.) [18]. Лексичні одиниці даного напряму є найбільш частотними, що зумовлено інтеграцією наукових досліджень у галузі ветеринарної медицини, публікацією їх результатів у міжнародних виданнях, появою нових методів діагностики та лікування тварин.

З огляду граматичної структури, виокремлено двокомпонентні анатомічні терміни, які представлені моделями: 1) іменник у називному відмінку однини (далі: $S_{nom.sing.}$) + іменник у родовому відмінку однини (далі: $S_{gen.sing.}$) як-от: rima vulvae – статева щілина, corpus uteri – тіло матки, cervix uteri – шийка матки; 2) $S_{nom.sing.} + A_{nom.sing.}$ (прикметник у називному відмінку однини): glandula ampullaris – ампульна залоза, glandula vesicularis – пухирчаста залоза, tunica serosa – серозна оболонка. Значна частина термінологічних найменувань в анатомічній номенклатурі є багатокомпонентними найменуваннями, що є розширеними різновидами конструкцій змішаного типу, які виражають внутрішній цілісний зміст поняття. Такі моделі в аналізованій термінологічній мікросистемі високопродуктивні, оскільки забезпечують необхідну однозначність і системність як-от: 1) $S_{nom.sing.} + A_{nom.sing.} + S_{gen.sing.}$: margo limitans peritonaei – пограничний край очеревини; portio praevaginalis cervicis – передпіхвова частина шийки; portio vaginalis cervicis – піхвова частина шийки; corpus cavernosum clitoridis – печеристе тіло клітора; 2) $S_{nom.sing.} + A_{nom.sing.} + A_{nom.sing.}$: tunica vaginalis propria – власна піхвова оболонка; ligamentum intercornuale dorsale – дорсальна міжрогова зв'язка; ligamentum intercornuale ventrale – вентральна міжрогова зв'язка; corpus luteum persistens – жовте персистентне тіло; 3) $S_{nom.sing.} + S_{gen.sing.} + S_{gen.sing.}$: canalis cervicis uteri – канал шийки матки; 4) $S_{nom.plur.} + S_{gen.sing.} + A_{nom.plur.}$ (прикметник у називному відмінку множини): folliculi ovarii primarii – первинні фолікули яєчника; 5) $S_{nom.sing.} + A_{nom.sing.} + S_{gen.sing.} + A_{nom.sing.}$: musculus longitudinalis perinei cutaneus – шкірний поздовжній м'яз промежини; 6) $S_{nom.sing.} + A_{nom.sing} + S_{gen.sing.} + S_{gen.sing.}$: paries anterior cavitatis abdominis – передня стінка черевної порожнини; 7) $S_{nom.sing.} + S_{gen.sing.}/S_{gen.plur.} + A_{nom.sing.}$: ostium uteri internum – внутрішній отвір матки; ostium uteri externum – зовнішній отвір матки; 8) $S_{nom.sing.} + S_{gen.plur.} + A_{nom.sing}$ commissura labiorum dorsalis – верхня спайка губ; commissura labiorum ventralis – нижня спайка губ. Крім узгодженого й неузгодженого означень, у багатослівних термінологічних одиницях зустрічається прикладка, як різновид означення, яка не лише конкретизує, але й дає об'єкту нову назву, оскільки виражається іменником: 1) ($S_{nom.sing.} + S_{nom.sing.} + S_{gen.sing.}$): musculus constrictor vulvae – м'яз-стискач вульви, musculus sphincter urethrae – м'яз-замикач сечівника; 2) ($S_{nom.sing.} + S_{nom.sing.} + S_{gen.plur.} + A_{nom.sing.}$): musculus sphincter labiorum cutaneus – шкірний м'яз-стискач статевих губ, де іменники constrictor та sphincter є прикладками щодо muscŭlus [20].

Формальна структура клінічних термінів ветеринарного акушерства та гінекології визначається їх розмежуванням на однокомпонентні, дво- та багатокомпонентні з урахуванням внутрішньої та лексико-граматичної структури. Серед однослівних лексичних одиниць виділяємо: **1) прості терміни** грецького та латинського походження: ascites (< грец. ascites – водянка) – черевна водянка (плоду), синонім (далі: син.) hydrops abdominalis; oedema (< грец. oidema – припухлість) – набряк; hernia – грижа; **2) похідні афіксальні:** dystocia (грец. dys- – розлад функції + -tocia – пологи) – дистоція, патологічні пологи, що викликані аномаліями матері і плоду; atonia (грец. a- – заперечення, відсутність + -tonia – тиск, тонус) – атонія (матки), повна відсутність скорочень (матки); vestibulitis (< лат. vestibulum – вхід + -itis – запалення) – вестибуліт, запалення слизової оболонки переддвер'я піхви; **3) терміни-композити**, де

мотивуючими основами та носіями конкретно заданої інформації є грецькі, рідше латинські терміноелементи анатомічного та фізіологічного характеру: oligohydramnion (< грец. oligos – малий, незначний + hydor – вода + amnion –внутрішня оболонка зародка) – олігогідрамніон, різке зменшення кількості рідини в порожнині амніона; hydrocephalus (< грец. hydor – вода + kephale – голова) – водянка голови (плоду) [19].

Однослівні клінічні терміни є продуктивною твірною базою для виникнення двослівних та багатокомпонентних терміноодиниць, які широко представлені в аналізованій термінологічній мікросистемі. Наприклад, латинський термін infertilitas – неплідність, яловість, є основою для творення двослівних термінів ($S_{nom.sing.}$ + $A_{nom.sing}$) як-от: infertilitas alimentaria – неплідність аліментарна, порушення відтворної функції тварин внаслідок загальної або якісної недостатності годівлі; infertilitas senilis – стареча неплідність; infertilitas natalis – неплідність уроджена; infertilitas artificialis – неплідність штучна; infertilitas symptomatis ($S_{nom.sing.}$ + $S_{gen.sing.}$) – неплідність симптоматична, порушення відтворення внаслідок захворювання статевих та інших органів самок і самців-плідників. Латинська лексема hernia – грижа засвідчена у складі восьми двокомпонентних термінологічних одиниць типу: 1) $S_{nom.sing.}$ + $A_{nom.sing}$.: hernia vaginalis – грижа піхвового каналу; hernia intravaginalis – інтравагінальна грижа; hernia abdominalis – черевна грижа; hernia perinealis – промежинна грижа; hernia cruralis або femoralis – стегнова грижа; hernia diaphragmatica – діафрагмальна грижа; 2) $S_{nom.sing.}$ + $S_{gen.sing.}$ + $A_{gen.sing.}$: hernia lineae albae – грижа білої лінії; 3) $S_{nom.sing.}$ + $S_{gen.sing.}$: hernia uteri – грижа матки [18]. Аналіз доступних лексикографічних уможливив виокремлення таких лексико-семантичних груп клінічних термінів з ветеринарного акушерства та гінекології:

Гінекологія сільськогосподарських тварин (< лат. gynaecologia (< грец. gyne, gynaikos – жінка + logia – наука, вчення) – галузь клінічної ветеринарної медицини, що вивчає патологічні процеси у статевих органах самок після закінчення післяродового періоду, які призводять до неплідності, їх лікування та профілактику, питання відновлення статевої функції) [18]. Ядро цього розділу складають латинсько-грецькі лексеми та їх складові, як от: лат. cervix – шийка матки; лат. uterus (син. грец. metra або грец. hyster – матка); лат. ovarium (син. грец. oophoron – яєчник); лат. vagina (син. грец. colpos – піхва); лат. vulva – зовнішні статеві органи самки; грец. salpinx – яйцепровід; грец. cystis – кіста; лат. hernia (син. грец. cele – грижа; пухлина); лат. oestrus (син. лат. oestrum або син. грец. oistros – шалена пристрасть). Уточнюючими словотворчими елементами є грецькі префікси endo- – всередині; an- – заперечення, відсутність; meta- – після; peri- – навколо; para- – біля; лат. in- – заперечення, відсутність [18, 19]. Серед термінів цього розділу слід звернути увагу на деривати з суфіксом -itis (назви запальних процесів в органах) та суфіксом -oma (наявність пухлини) [18, 19]. Наприклад: anestrus (син.: anestrum, anoestrus, anoestrum, dioestrum) – анеструм, фаза врівноваження статевого циклу; metoestrum – метеструм, післятічкова стадія; vaginitis або colpitis – вагініт (кольпіт), запалення піхви; tendovaginitis – тендовагініт, запалення сухожилля піхви; tendovaginitis aseptica acuta – асептичний гострий тендовагініт; myoma – м'язова пухлина, fibromyoma – доброякісна пухлина з волокнистої сполучної тканини, endocervicitis – ендоцервіцит, запалення слизової оболонки шийки матки; endometritis – ендометрит, запалення слизової оболонки матки. Ми виявили сім термінів стосовно класифікації ендометритів. Переважна більшість термінологічних найменувань утворені за моделлю: іменник endometritis + узгоджений з ним один, два або декілька прикметників, які конкретизують характер патологічного процесу: endometritis purulenta catarrhalis puerperalis acuta – гострий післяродовий гнійно-катаральний ендометрит; endometritis purulenta chronica – хронічний гнійний ендометрит; endometritis chronica latens – ендометрит хронічний субклінічний (прихований) тощо [18]. Варто зазначити, що префікс peri- у терміні вказує на запальне ураження оболонки органа, префікс endo- – на запалення внутрішньої оболонки органа, префікс para- – запалення клітковини навколо органа**,** наприклад: perimetrītis – периметрит, запалення серозної оболонки матки, parametrītis – параметрит, запалення сполучної тканини навколо матки [19].

Фізіологія і хвороби молочної залози. Ядро термінологічних утворень складають латино-грецькі слова, які можуть вживатися як самостійні одиниці, а також, як компоненти термінів-композитів: лат. lac (син. грец. galactos – молоко); лат. uber – вим'я; позначає всі разом молочні залози жуйних і коня; лат. mamma (син. грец. mastos – молочна залоза, залозистий комплекс у свійських ссавців, який зв'язаний з одним соском) [21, с. 387]. Наприклад: fistula lactea – молочна фістула; calculi lactei – молочні камені; oedema uberis – набряк вимені; abscessus uberis –

абсцес вимені, одна з форм гнійного маститу; gangraena uberis – гангрена вимені, прогресуючий некроз тканин вимені; eczema uberis – екзема вимені, запалення поверхневого шару шкіри вимені тварин; phlegmone uberis – флегмона вимені; suppressio lactis – затримка молока; strictura receptaculi lactis – звуження молочної цистерни; lac sanguineum – криваве молоко (молоко з домішками крові); variola uberis – віспа вимені; febris lactea apud sues – молочна лихоманка у свиней [18].

Серед термінів цього розділу чільне місце посідають лексичні одиниці з грецькими кінцевими терміноелементоми типу -genesis – розвиток, -trophia – живлення, -rrhoea – витікання, -stenosis (strictura) – звуження, -pathia – захворювання, -poesis – утворення: atrophia uberis – атрофія вимені, зменшення або зникнення паренхіми вимені; lactogenesis – лактогенез, початок утворення молока, тобто лактопоезу; lactopoesis – лактопоез, процес утворення молока в альвеолах молочної залози після родів; lactorrhoea/ galactorrhoea – лакторея, нетримання або мимовільне виділення молока з вимені. Як уточнення префікси грец. a- – заперечення, грец. hypo – під, нижче норми: agalactia – агалактія, повне припинення молокоутворення; hypogalactia – гіпогалактія, зниження секреції молока як ознака захворювання тварини [18, 19].

Серед термінів аналізованого розділу також слід звернути увагу на деривати як зі суфіксом **-itis** так і зі суфіксом **-osis.** Останній позначає процеси незапального характеру, наявність папілом, фібром, гранульом [19], наприклад: stenosis (син. strictura) canalis papillae uberis – звуження (стриктура) каналу дійки вимені; furunculosis uberis – фурункульоз вимені, гнійне запалення сальних залоз і волосяних фолікулів шкіри та підшкірної клітковини; candidomycosis uberis – кандидомікоз вимені, запалення, викликане патогенними грибами з роду Candida; tuberculosis uberis – туберкульоз вимені; botryomycosis uberis equarum – ботріомікоз вимені кобил, ураження вимені кобил мікроскопічними грибами; dermatitis uberis – дерматит вимені, запалення шкіри вимені; mastitis (далі m.) – мастит, запалення молочної залози [19]. На практиці ветеринарний лікар стикається з дев'ятьма різновидами маститів, що знайшло відображення у позначенні нозологічної одиниці за рахунок уточнюючих елементів ад'єктивного та субстантивного походження. Наприклад: m. infectiosa ovium – інфекційний гангренозний мастит овець; m. haemorrhagica – мастит геморагічний (характеризується крововиливами в проміжну сполучну тканину, альвеоли та молочні протоки); m. purulenta – мастит гнійний; m. catarrhalis purulenta – мастит гнійно-катаральний тощо [18].

Вагітність, патологія вагітності, пологи. Ключовими лексичними одиницями досліджуваного розділу є латинські терміни типу: graviditas (далі: g.) – вагітність; abortus (далі: a.) – аборт, передчасне переривання вагітності; partus – народження, виведення плода з матки; uterus – матка; vagina – піхва; vulva – зовнішні статеві органи самки; puerperalis – післяродовий (період); puerpera – породілля; самка, яка щойно народила; parturiens – самка, яка народжує; foetus – плід; placenta – плацента. Наприклад: prodromi partuum – передвісники родів; dolores ad partum – перейми, скорочення гладеньких м'язів матки; dolores ad secundinarum – скорочення м'язів матки, які сприяють виведенню посліду та залишків навколоплідних вод з матки; neurosis або paranoia puerperalis – післяродовий невроз (божевілля); paresis або coma puerperalis – післяродовий параліч скелетних і гладеньких м'язів; sepsis puerperalis – післяродовий сепсис; cervicitis puerperalis – післяродовий цервіцит, гостре запалення шийки матки; ruptura vulvae et vaginae – розрив вульви і піхви; ruptura cervicis uteri – розрив шийки матки; hypodynamia uteri – гіподинамія матки, патологія родів, що характеризується слабкими, короткими скороченнями матки й черевного пресу; hydrocephalus foetus – водянка голови плоду; hydrothorax foetus – водянка грудної порожнини плоду; prolapsus uteri – випадіння матки [19].

Зазвичай терміни з компонентом graviditas, partus та abortus є двослівними найменуваннями. Синтаксично – це узгоджене означення, в якому прикметник характеризує форму захворювання ($S_{nom.sing.} + A_{nom.sing.}$), наприклад: graviditas vaginalis (син.: graviditas extrauterina) – вагінальна вагітність (позаматкова вагітність); graviditas accessoria (син. superfetatio) – додаткова вагітність, додаткове запліднення вагітної самки; graviditas abdominalis – позаматкова черевна вагітність; graviditas ovarialis – позаматкова яєчникова вагітність; graviditas spuria – псевдовагітність (хибна, фальшива) вагітність; partus siccus – сухі роди, патологічні роди внаслідок передчасного відходу навколоплідної рідини або при маловодді; partus praematurus – передчасні роди; partus apud vaccam (< лат. vacca – корова) – роди у корови (отелення); partus apud equam (< лат. equa – кобила) – роди у кобили (вижеребка); partus apud suem (< лат. sus – свиня) – роди у свині (опорос); partus apud capram, ovem (< лат. capra – коза, ovis – вівця) –

роди у вівці, кози, (ягніння); partus apud camelam (< лат. apud – у, camela – верблюдиця) – роди у верблюдиці (вижеребка); partus apud cuniculam (< лат. cunicula – кролиця) – роди у кролиці (окрол); partus apud canem, felem (< лат. canis – собака, felis – кішка) – роди у суки, кішки, (щеніння) [18]. Досить високу частотність у творенні двослівних термінів має іменник abortus. Розрізняють 14 видів аборту, з них: a. alimentarius – аліментарний аборт на грунті недостатньої або неповноцінної годівлі самки; a. invasivus – інвазійний аборт переривання вагітності, що виникає при інвазійних захворюваннях; a. infectiosus – інфекційний аборт переривання вагітності, що виникає при інфекційних захворюваннях etc. [18].

Дослідження терміноодиниць цієї тематичної групи уможливило виокремлення низки гібридних термінів, утворених за допомогою кінцевих терміноелементів -tonia – тиск тонус, -tocia – пологи, -plegia – параліч, -aemia – кров, -phagia – поїдання [18, 19]: hypotonia uteri – гіпотонія матки, часткова втрата здатності матки до скорочень; atonia uteri – атонія матки, повна відсутність скорочень матки; dystocia – дистоція, патологічні роди, що викликані аномаліями матері і плода; paraplegia puerperalis – параплегія, залежування після родів внаслідок виснаження, остеодистрофії, ураження нервово-м'язового та зв'язкового апарату крижів і тазових кінцівок з порушенням функції руху; sapraemia puerperalis – післяродова інтоксикація організму отруйними продуктами розкладання ексудату й плідних оболонок; septicaemia puerperalis – післяродова загальна гнильна інфекція; septicoryaemia puerperalis – післяродова септикопіемія, змішана форма сепсису з клінічними ознаками, властивими септицимії та піемії; placentophagia – поїдання посліду [19].

Латинські лексичні одиниці ветеринарного акушерства та гінекології на позначення **хірургічних втручань.** Серед них виокремлюємо терміни-композити з кінцевими терміноелементами грецького походження -tomia – розтин, -ectomia – видалення, вирізання [18, 19]. Наприклад: hysterectomia – екстирпація вагітної матки; hysterotomia – розріз матки; clitoridectomia – оперативне видалення клітора; colpotomia – розсічення стінки піхви при проведенні кастрації й вимиванні ембріонів у самок великих тварин; ovarihysteroectomia – хірургічна операція по видаленню матки та яєчників; ovariectomia – оперативне видалення одного або обох яєчників у самок; perineotomia – розріз промежини для доступу до порожнини піхви; foetotomia – зменшення об'ємних частин мертвого плода з метою його витягування через природні родові шляхи [18].

Аналіз латинської терміносистеми ветеринарного акушерства та гінекології дозволив виявити значну кількість формантів зі суфіксами **-tio/sio**, які вживаються як самостійні лексичні одиниці, або у складі багатокомпонентних термінів на позначення: **1) хірургічних втручань:** sectio caesarea – кесарів розтин; sterilisatio – знепліднення, позбавлення тварин здатності до відтворення потомства; incisio cervicis uteri – розріз слизової оболонки та м'язового шару шийки матки; extirpatio glandulae lactiferae – екстирпація молочної залози, оперативне видалення залозистої частини вимені; embriotransplantatio – трансплантація ембріонів; punctio ovarium або ovariocentesis **–** пункція яєчника, прокол тканин яєчника голкою; **2) назв дій та фізіологічних процесів**: implantatio – імплантація, укорінення ембріона у слизову оболонку матки; insufflatio – вдування повітря у ємність (напр. у ємнісну систему вимені корови апаратом Еверса); denudatio – один з етапів процесу запліднення; superfecundatio – запліднення кількох яйцеклітин в період одного статевого циклу спермою різних плідників; **3) патологічних станів**: perforatio – розрив матки при патологічних родах; induratio uberis – ущільнення вимені внаслідок розростання сполучної тканини й атрофії паренхіми; congelatio uberis – обмороження вимені; combustio cutis uberis – опік шкіри вимені; inversio vaginae – виворіт піхви; maceratio foetus – мацерація плоду, розм'якшення і розрідження м'яких тканин загиблого в матці плоду; **4) методів обстеження, діагностики**, **лікування та інструментарію**, наприклад: pertubatio – метод діагностики запалення яйцепроводів у корів, який передбачає вдування повітря в порожнину матки з підвищенням тиску; exploratio per rectum – ректальне дослідження, діагностичне дослідження тварини через пряму кишку з метою діагностики вагітності або виявлення причин неплідності та патології внутрішніх органів; stimulatio gemellorum – стимуляція багатоплідності; cryoconservatio – метод заморожування та тривалого зберігання біологічних об'єктів в рідкому азоті [18].

У досліджуваному розділі чільне місце посідають лексичні одиниці, побудовані за допомогою кінцевих терміноелементів грецького походження: -graphia – рентгенологічне дослідження, -scopia – огляд за допомогою інструмента, -metria – вимірювання, -metr – прилад для вимірювання, -therapia – лікування: urethrographia – малоінвазивне рентгенологічне дослідження сечовидільного каналу тварин, що проводиться з викорис-

танням контрастної рідини; urethroscopia – огляд сечівника самців і самок тварин, що проводиться ендоскопом; pelvimetria – вимірювання внутрішніх розмірів тазу самок; estrometr – естрометр (детектор тічки), прилад, який визначає зміну електричного опору присінку та піхви; therapia pathogenetica – патогенетична терапія**,** застосування з метою лікування неспецифічних засобів і прийомів, які впливають на патогенез, припиняючи розвиток хвороби [18].

Поведінка, статеві рефлекси, інстинкт. Терміни цього розділу маніфестовані як однослівними гібридними термінами так і полікомпонентними утвореннями типу: perversio reflexus sexualis – збочення статевих рефлексів; libido sexualis – статевий потяг; cyclus sexualis – статевий цикл самок; cyclus sexualis anovulatorius – відсутність феномену овуляції; cyclus sexualis anoestrus – анестральний цикл, відсутність феномена тічки; cyclus sexualis areactivus – ареактивний цикл, відсутність загальної реакції; cyclus sexualis alibidis – алібідний цикл, відсутність статевої охоти; nymphomania – німфоманія, різко підвищене безперервне статеве збудження самки; foetophagia – поїдання приплоду; autothelasis – самовидовування [18].

Проведене дослідження констатувало 40 фактів наявності **термінів-синонімів,** що, на думку мовознавців, суперечить основним вимогам до терміна [22, с. 618] та потребує належного вивчення і упорядкування. Наприклад: hydrops foetus universalis (син. hydrops fetalis) – водянка плоду; uterus divisus (син. uterus bipartitus) – двороздільна матка; hernia uteri (син. hysterocele) – маткова грижа; graviditas accessoria (син. superfetatio) – додаткова вагітність (син. суперфетація); maceratio foetus (син. necrosis coliquativa) – мацерація плода (син. коліквaційний некроз); lamina dorsolateralis (син. lamina alaris) – дорсолатеральна пластинка (син. крилова пластинка); abscessus uberis (син. mastitis apostematosa) – абсцес вимені (син. абсцедуючий мастит) [18].

У процесі наукової розвідки ми виокремили також епонімічні найменування – терміни, у складі яких наявні власні назви на позначення носіїв імен, як от: gartneritis (< дат. Gartner H.T. – ім'я датського анатома) – гартнерит, запалення гартнерового ходу, ускладнення вагініту і вестибуліту корів і свиней; ductus Gartneri – гартнерові ходи, рудименти вольфових каналів, які розташовані в слизовій оболонці нижньої стінки піхви; bartholinitis (< дат. C. Bartholin Junior – ім'я датського анатома) – бартолініт, запалення великих переддверних (син. бартолінових) залоз або їх протоків; ductus Botalli (< ім'я італійського лікаря L. Botallo) – артеріальна (син. боталова) протока [18].

Висновки. Підводячи підсумок лексико-семантичного та синтаксичного аналізу латинської термінології ветеринарного акушерства та гінекології наголосимо, що у аналізованій термінологічній мікросистемі знайшли відображення характерні структурні особливості медико-ветеринарної лексики. Однак, більшість номінативних одиниць мають специфічні риси і проявляють свої відмінності шляхом уточнення значення відповідно до аналізованої субмови ветеринарії. Виявлено, що мотивуючими основами у клінічній термінології є грецькі, рідше – латинські терміноелементи анатомічного й фізіологічного характеру, які є носіями конкретно заданої інформації. У синтаксичному плані анатомічні та клінічні терміноодиниці представлені трьома типовими конструкціями: 1) іменник + узгоджене означення ($S_{nom.sing.}$ + $A_{nom.sing.}$); 2) іменник + неузгоджене означення ($S_{nom.sing}$ + $S_{gen.sing.}$); 3) модель змішаного типу: а) іменник + узгоджене означення + неузгоджене означення ($S_{nom.sing.}$ + $A_{nom.sing.}$ + $S_{gen.sing.}$); б) іменник + узгоджене означення + узгоджене означення ($S_{nom.sing.}$ + $A_{nom.sing.}$ + $A_{nom.sing.}$) etc. Перспектива і актуальність подальших студій полягає в необхідності глибшого аналізу синонімічних номінативних одиниць у сучасній міжнародній термінологічній мікросистемі ветеринарного акушерства та гінекології з метою належного упорядкування та систематизації. У подальших дослідженнях вважаємо за доцільне сфокусувати увагу на вивченні ветеринарної термінології, яка входить в поняття «Хвороби новонароджених тварин».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL: http://sum.in.ua/s/termin (дата звернення 26.07.2025)

2. Словник іншомовних слів. URL: https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=17955&action=show (дата звернення 26.07.2025)

3. Hoffmann L. Kommunikationsmittel Fachsprache. Eine Einführung. [2 Auflage. Durchges]. Tübingen : Gunter Narr Verlag, 1985. 307 s.

4. Roelcke T. Fachsprachen. Berlin: Erich Schmidt Verlag GmbH, 2005. 250 s.

5. Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти : монографія. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2000. 218 с.

6. Міщенко А. Л. Лінгвістика фахових мов та сучасна модель науково-технічного перекладу : монографія. Вінниця : Нова Книга, 2013. 448 с.

7. Балалаєва О. Ю. Латина і мови для спеціальних цілей: pro et contra. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету.* 2012. Вип. 7. С. 285–292. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2012_7_30 (дата звернення: 19.07.2025).

8. Вакулик І. І. Сучасні ветеринарно-медичні терміни як презентанти анатомічної номенклатури. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету.* 2013. Вип. 9. С. 66–73.

9. Дмитрук М.В. Формування української ветеринарної лексики : автореф. дис. … канд. філол. наук : 10.02.01. Запоріжжя. 2001. 23 с.

10. Немова Т.В., Личук М.І. Особливості формування та перекладу термінології клінічної ветеринарної гематології. *Міжнародний філологічний часопис Національного університету біоресурсів і природокористування України.* 2020. № 11(3). С. 73–81.

11. Рожков Ю.Г. Термінологія ветеринарної медицини: когнітивний аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія».* 2018. № 32(1). С. 203–205.

12. Рожков Ю.Г. Методи когнітивної лінгвістики в дослідженні термінології термінологічного поля «хвороби тварин». Materiły XVI międzynarodowej naukowipraktycznej konferencjidynamika naukowych badań. Przemysl : «Nauka i Studia», 2020. S. 62–66.

13. Рожков Ю.Г. Труднощі перекладу ветеринарної лексики з англійської на українську мову (на матеріалі довідників з анатомії свійських тварин). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія».* 2019. № 41(1). С. 137–140.

14. Дзюбинська, Х. А., Бурковська З.Є., Бінкевич О.М. Особливості перекладу ветеринарної лексики з англійської мови на українську. Закарпатські філологічні студії. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика". 2023. Вип. 30. С. 197–203.

15. Подоляк М.В. Основні проблеми навчання англійської ветеринарної термінології. *Науково-практичний журнал Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського «Наука і освіта». Серія «Педагогіка».* № 1. 2023. С. 30–34. URL: https://doi.org/10.24195/2414-4665-2023-1-5 (дата звернення: 19.07.2025).

16. Череповська Т.В., Шутак О.С. Навчання студентів ветеринарної термінології (на прикладі назв хвороб тварин). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія».* № 15(83). 2022. С. 108–112. DOI: 10.25264/2519-2558-2022-15(83)-108-112 (дата звернення: 19.07.2025).

17. Шутак О. С., Череповська Т. В. Деякі зауваги до історії укладання словників ветеринарної термінології. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія«Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 19(87). С. 72–78. DOI: 10.25264/2519-2558-2023-19(87)-72-78 (дата звернення: 19.07.2025).

18. Словник термінів ветеринарного акушерства, гінекології, біотехнології відтворення тварин та ветеринарної андрології: навчальний посібник / Т. Панасова та ін. Полтава : Полтавський державний аграрний університет, 2023. 150 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dspace.pdau.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ec75354a-cbec-4c94-9668-38d73bf78f5d/content (дата звернення: 19.07.2025).

19. Тлумачний словник клінічних термінів ветеринарної медицини / В.М. Власенко та ін. Київ: Урожай, 2008. 280 с.

20. Nomina anatomica veterinaria. Міжнародна ветеринарна анатомічна номенклатура латинською, українською і англійською мовами / В.Т Хомич та ін. ; за редакцією В.Т. Хомича та В.С. Левчука.. Київ. 2005. 389 с.

21. Nomina embryologica veterinaria. Міжнародна ветеринарна ембріологічна номенклатура (Термінологічний словник) / В.Т Хомич та ін. ; за редакцією В.Т. Хомича. Київ : НУБіП України, 2018. 119 с. URL: https://dglib.nubip.edu.ua/handle/123456789/6263

22. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля. 2006. 844 с. URL: https://pdfcoffee.com/cpdf-9-pdf-free.html (дата звернення: 26.07.2025)